

**KOHTI PAREMPAA ARVIOINTIA.****KOMMENTTI TOIMITUKSEN KOLUMNIIN LEHDESSÄ 2/2007**

Tarja Savolainen kirjoittaa kolumnissaan (*Tiedotustutkimus 2/2007*) kokemuk-  
sistaan Suomen Akatemian tutkimusrahoituksen hakijana. Savolainen on pet-  
tynyt Akatemian valitseisiin asiantuntijoihin ja hakemusten arviointimenetel-  
miin. Lisäksi hän epäilee Akatemian toimikuntien jäsenten ja tiedeasiantunti-  
joiden pätevyyttä, ilmeisesti myös moraalialla.

Savolainen arvelee, että toimikunnan jäsenet voivat istua toimikunnassa  
miten pitkään tahansa. Hän kuvittelee myös, että toimikunnan jäseniä haalit-  
taisiin kaveripohjalta. Näin ei ole. Akatemian toimikunnat nimittää valtioneu-  
vosto. Akatemian hallintovirasto ei siis ”haali” toimikuntien jäseniä, eikä liioin  
voi määrittellä, keitä toimikuntiin nimitetään. Opetusministeriö valmistelee  
asian maan hallitukselle, ja valmistellessaan se pyytää ehdotuksia yliopistoilta,  
keskeisiltä valtion tutkimuslaitoksilta, tutkimus- ja kehittämistyötä edustavilta  
viranomaisilta ja yhteisöiltä, keskeisiltä tieteellisiltä seuroilta ja tiedeakatemi-  
oilta. Jokainen toimikuntaan päätyvä on tutkijayhteisön esittämä.

Toimikunnan kausi on kolmivuotinen, ja kukin jäsen voi istua toimikun-  
nassa enintään kaksi peräkkäistä kautta. Jos jäsenestä tulee puheenjohtaja (tai  
päinvastoin), hän voi olla mukana kolme kautta, siis enintään yhdeksän vuotta  
yhtäjaksoisesti. Toimikunnissa ei siis olla ikuisuuksia. Puheenjohtaja mukaan  
lukien toimikunnissa on 11 jäsentä. Yksittäisen toimikunnan kokoonpanossa  
pyritään alueelliseen, sukupuolten väliseen ja eri alojen väliseen tasapuolisuu-  
teen, mutta kaikkien alojen, organisaatioiden ja tutkimussuuntausten edustajia  
siihen ei saada mahtumaan. Tämän vuoksi vaihtuvuus on tärkeää.

Savolainen kritisoi Akatemian arviointimenettelyä ja asiantuntijoiden valin-  
taa. Nykyään Akatemia hankkii hakemuksista arviot ulkopuolisilta riippu-  
mattomilta asiantuntijoilta. Vielä 90-luvulla toimikunnan jäsenet arvioivat  
itse hakemukset ja tekivät päätöksensä omien arvioidensa pohjalta. Muutosta  
on pidetty hyvänä, vaikka nykyinen menettely onkin työläs. Esimerkiksi kult-  
tuurin ja yhteiskunnan toimikuntaan tulee lähes 2000 hakemusta vuosittain.  
Mukana on joukko hakemuksia (mm. seminaarit ja hankkeiden valmistelut),  
joita ei arvioida ulkopuolisin asiantuntijavoimin, mutta kaikista virka- ja han-  
kehakemuksista pyydetään ulkopuoliset arviot. Asiantuntijoita on etsittävä siis  
kaikin voimin. Niin tekevät muutkin tutkimuksen rahoittajat, mikä tarkoittaa  
sitä, että asiantuntijat ovat hyvin kysytyjä.

Toimikunnan jäsenet, jotka ovat aktiivitutkijoita itsekin, etsivät asiantunti-  
joita. Lisäksi Akatemialla on yhteyksiä muihin tutkimusrahoittajiin, joilta saa-  
daan apua etsinnässä. Kulttuurin ja yhteiskunnan toimikunta pitää yllä laajaa

rekisteriä eri alojen asiantuntijoista. Tämäkään ei ratkaise kaikkea: lupaava asiantuntija voi olla hakijan yhteistyökumppani ja siten jäävi, hän voi kieltäytyä kiireisiin tai palkkion pienuuteen vedoten, hän voi ensin lupautua, mutta joutua sitten kieltäytymään, hän voi arvioida aikansa ja voimansa väärin ja niin edespäin. Joillakin aloilla yhden hakemuksen arvioitsijaksi saatetaan joutua kysymään kymmentä eri asiantuntijaa, ennen kuin arvioitsija löytyy. Nykyisin kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunnan käyttämistä asiantuntijoista 70–80 % on ulkomaisia, mikä sekä helpottaa että vaikeuttaa etsintää.

Hakemukset arvioidaan siten, että toisistaan riippumattomat arvioitsijat antavat erilliset lausuntonsa yksittäisestä hakemuksesta. Tieteenalan edustajista voidaan myös koota paneeli, joka lukee saman alan hakemukset ja antaa niistä kustakin yhteisen lausunnon.

Tärkeä ja vaikea kysymys on se, millaisella arvioinnilla saadaan paras ja luotettavin arviointi. Tuleeko paras tulos siitä, että jokaiselle hakemukselle etsitään mahdollisimman tarkka täsmäarvio? Etsitään siis tutkija, joka tekee mahdollisimman samanlaista tutkimusta samalla menetelmällä saman koulukunnan sisällä. Tulisiko parempi tulos, jos asiantuntijat katsoisivat asiaa laajemmasta näkökulmasta? Vai pitäisikö hakemuksia arvioida näistä molemmista näkökulmista? Entä painotetaanko arvioinnissa hakijan aikaisempia saavutuksia, uuden hankkeen mahdollisuuksia vai molempia?

Jos hankkeita halutaan arvioida ”täsmäarvioinneilla”, uusilla aloilla joudutaan vaikeuksiin. Jos hakemus on tieteidenvälinen ja uudentyypinen, voi mahdollisia arvioitsijoita olla hyvin vähän, kenties ei lainkaan. Vakiintuneilla aloilla on helppo löytää vertaisarvioitsijoita, jotka tuntevat menetelmät, ongelmanasettelut, taustat, alan tradition ja osaavat suhteuttaa hakemuksen alan tutkimukseen.

Toimikunta tekee päätöksensä monipuolisen harkinnan perusteella. Huomiota otetaan sekä arviointilausunnot että muut tiedepoliittiset seikat: tutkijanuran edistäminen, sukupuolten tasa-arvo, tutkimuksen kansainvälistyminen, vaikuttavuus, uudistuvuus ja niin edespäin. Toimikunnan jäseniä – samoin kuin asiantuntijoitakin – koskevat tiukat jääviyssäännöt eikä kollegoiden, omien oppilaiden ja yhteistyökumppanien hakemuksia voi käsitellä.

Arviointia kehitetään jatkuvasti. Joissakin maissa tutkija voi esittää hakemuksessaan sopivia asiantuntijoita. Joissakin rahoitusorganisaatioissa tutkija saa hakemuksista annetut arviot kommentoitavakseen ennen päätöksentekoa. Arvioinnin kehittämiseksi on syytä pohtia millainen asteikko antaa parhaan tuloksen, voiko samaa arvioitsijaa käyttää useissa hauissa peräkkäin tai ovatko kaikki kriteerit samanarvoisia.

Vaikka arviointia parannettaisiin, perusongelma ei poistu, sillä Akatemian rahoitus ei riitä kaikille. Keskeisissä rahoitusmuodoissa myönteisen päätöksen voi saada vain 10–25 % hakijoista. Tutkijakunnan kasvaessa myös hakemusten määrät kasvavat. Akatemian uuden strategian mukaan rahaa jaetaan jatkossa suurempina kokonaisuuksina, joten rahoitusta saavien työskentelymahdollisuudet paranevat, mutta rahaa riittää entistä kapeammalle kärjelle.

Kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen toimikunta on rahoittanut viestintä- ja informaatiotieteitä vuosittain noin kahdella miljoonalla eurolla (3–5 % koko toimikunnan rahoituksesta). Viestinnän alalla on ollut tutkimusohjelmia, ja paraikaa on valmisteltavana monitieteinen tutkimusohjelma ”Jokapaikan tietotekniikka ja monimuotoinen viestintä”.

Savolainen kritisoi Akatemiaa naisten ja naistutkimuksen heikosta asemasta. Suomen Akatemia on työskennellyt vuosia aktiivisesti tutkijanaisten aseman parantamiseksi ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi tutkimuksessa. Sekä tutkijoiksi että asiantuntijoiksi pyritään valitsemaan tasapuolisesti naisia ja miehiä. Akatemian osalta ei pidä paikkaansa väite, että naisen on monin veroin vaikeampaa saada tutkimusrahaa kuin miespuolisen tutkijan. Akatemian tilastojen mukaan vuosina 2000–2006 naisten osuus myönteisen rahoituspäätöksen saaneista hakijoista on ollut keskimäärin suurempi kuin heidän osuutensa kaikista hakijoista. Tämä koskee sekä yleistä tutkimusmäärärahaa, akatemiatutkijan virkoja että tutkijatohtorin rahoitusta.

Arvioinnista ja muusta tutkimuspolitiikasta on syytä keskustella avoimesti ja mahdollisimman laajalti. Julkisissa seminaareissa ei kuitenkaan voida paneutua yksittäisen hakemuksen arviointiin. Akatemia uusii verkkosivujaan ja kehittää muutenkin yhteydenpitoaan tutkijoihin.

## KIRJOITUSKUTSU

### SUOMALAISEN MEDIA- JA VIESTINTÄTUTKIMUKSEN KÄÄNTEET

*Tiedotustutkimuksen* perustamispäätöksestä tulee kuluneeksi 30 vuotta vuonna 2008. Lehti juhlii merkkivuotta retrospektiivisellä numerolla ja kutsuu tutkijoita erittelemään suomalaisen media- ja viestintätutkimuksen mennyttä ja arvioimaan menneen paikkaa nykyisessä tutkimuksessa. Artikkeleissa mennyttä voi lähestyä esimerkiksi seuraavilla kysymyksillä:

- ▶ Miten yhteiskuntatieteellisen ja humanistisen tutkimuksen käänteet ja metodologiset muutokset ovat vaikuttaneet viestintä- ja media-tutkimukseen?
- ▶ Miten muutos kvantitatiivisesta tutkimuksesta kvalitatiiviseen tutkimukseen vaikuttaa nykytutkimuksessa?
- ▶ Millainen merkitys on kielelliseksi tai kulttuuriseksi kutsutulla käännteellä? Miten se näkyy nyt?
- ▶ Miten uudet lähestymistavat, kuten feministinen mediatutkimus, vaikuttavat tänään?
- ▶ Miten kuvan merkityksen kasvu näkyy tutkimuksessa. Elämmekö keskellä kuvallista käännettä?

Ole hyvä ja lähetä artikkeliehdotuksesta synopsis lokakuun loppuun mennessä toimitussihteeri Pauliina Lehtoselle, pauliina.lehtonen@uta.fi.